

László Eszter – Székely Melinda

„A viselet érték a teherrel együtt.”

Széki viseletek régen és ma

Minden idők öltözködéskultúrája alá volt rendelve a környezeti, gazdasági, kulturális és társadalmi viszonyoknak. A kisebb közösségekre jellemző kollektív tudás részeként a viselet még ma is sok olyan jelentéstartalmat hordoz, amelyet a városi kultúra öltözködése már nem is tud és nem is akar közvetíteni, mert másként működik. Az emberek ezekben a viszonylag zárt faluközösségekben a viselet árnyalatnyi különbségeivel is jeleznek egymásnak, és e jelek által az egyén közösségi szinten – de a közösség is egyéni szinten – érvényesíteni tudja normarendszerét, belső szabályszerűségeit. „A viselet érték a teherrel együtt” – fogalmazta meg lényegretörő pontossággal egyik adatközlőnk.¹

Jelen tanulmány erdélyi viszonylatban egy olyan falu népviseletének aktuális, behatóbb vizsgálatára vállalkozik, amelynek kultúráját sokan, sok ideje kutatják, hiszen itt egyedi jelenségek sokasága tapasztalható mind a zene, a tánc, mind a szokások szintjén is. Bár az Erdélyi Mezőség része, Szék sajátos világa sok-sok társadalmi, gazdasági, identitásbeli egyedi sajátossággal rendelkezik, melyeknek részletezését ebben a tanulmányban nem tekintjük feladatunknak. Célunk, hogy a széki népviselethez kapcsolódó kimerített és sok esetben általánosított tudásunkat aktuális vonatkozásban újragondoljuk. A falu reprezentációs funkciókat ellátó népviselete mögött részletekbe menően rögzítjük azokat a háttérinformációkat, amelyek mozgatói az öltözködéskultúrának. A jelenben még működő, de már közösségi szinten is fellazulni látszó konvenciók szerint a hagyományos népviseletbe öltözés alkalmait, módjait, legfontosabb mozzanatait kívánjuk leírni. A rendelkezésre álló keret nem engedi a viselet teljes elemzését (például nem tudunk kitérni a hímzések mintakincsének részletes bemutatására), de kiindulópontja lehet egy nagyobb kutatásnak, melyre sürgetően szükség van, hiszen beszélgetőtársaink maguk fogalmazták meg, hogy a családon belüli generációváltással óhatatlanul együtt jár bizonyos jelentéstartalmak elvesztése, ugyanis az ún. „kivetkőzés” következtében a fiatal generációknak nincs meg már az a mindennapi gyakorlata, amely a viseletre vonatkozó teljes tudás megszerzéséhez szükséges.

A Kolozs megyei Székről nagyon sok tudományos munka született már, hiszen régóta izgatja a néprajzkutatókat, hogy a zenei, táncos örökségére, öltözködésére büszke falu kultúráját milyen környezeti, történelmi, gazdasági, társadalomszerkezeti viszonyok konzerválták. Kallós

László Eszter (1985) – néprajzos, kézműves szakelőadó, Erdélyi Hagományok Háza Alapítvány, Válaszút, *laszlo.eszter@yahoo.de*

Székely Melinda (1977) – középiskolai tanár, PhD, Kemény Zsigmond Elméleti Líceum, Szamosújvár, *szekelymelinda@yahoo.com*

¹ Filep (szül. Próza) Klára széki asszony közlése. 2020. febr. 1.

Zoltán sokszor megfogalmazta a falu kapcsán, hogy Szék felfedezése Palotay Gertrúd² széki hímzésekről írt tanulmányával kezdődött, melynek ismeretében Kodály Zoltán rögtön Lajtha László³ bízta meg a falu zenei anyagának elemzésével. Innentől kezdve sok gyűjtés és elemző munka született főként dr. Kós Károly⁴, Nagy Olga⁵, Szentimrei Judit⁶, Novák Ferenc⁷, Martin György⁸, Gazdáné Olosz Ella⁹ tollából, ugyanakkor a néprajzi gyűjtőmunkák hatására, annak valamelyest természetes következményeként jelentek meg a székiek tollából született memoárok. Györi Klára¹⁰, Kocsis Rózsi¹¹, Csorba János¹² az egyéni visszaemlékezéseken keresztül, homo narrans módjára engedett betekinteni a falu mindennapi életébe, szokásaiba, tragikus és örömteli pillanataiba. Mindezekben találunk információt, leírást a 20. század második felében még élő széki népviseletről, de részletező, variációiban gazdag, összegzésszerű feldolgozását sehol nem találtuk meg, még a legfrissebb kiadványokban sem, mint például a széki lakodalomról szóló, fotókkal gazdagon illusztrált szokásleírásos kötetben¹³ vagy a Szabó Márton által írt, 2010-ben megjelent monográfiában¹⁴.

Jelen tanulmányunkban bemutatjuk a ma élő széki viseletet kisgyerekkortól idős korig. Kitérünk a viseletdarabok változására, az új elemek bekerülésére, a variációs lehetőségekre, vizsgáljuk az ünnepi és hétköznapi darabok jellegzetességeit. Eddig dr. Kós Károly *A Mezőség néprajzában* közzétett leírását találtuk a legteljesebbnek, de az azóta eltelt időben is sok változás történt, nem is csak magukban az anyagokban, formákban, díszítményekben, hanem főként a viselethez való viszonyulásban. Ezekre a recens kutatásokra a Tötszegi Tekla által írt egy-egy kalotaszegi viseletet, viseletdarabot központba helyező, újabban megjelent munkák¹⁵ is ösztönöznek.

² Palotay Gertrúd: *A Szolnok-Dobokai Szék magyar hímzései*. Kvár 1944 (Erdélyi Tudományos Füzetek 179). 3–23.

³ Lajtha László: *Széki gyűjtés. Népzenei monográfiák II.* Zeneműkiadó, Bp. 1954.

⁴ Dr. Kós Károly: *Szék népviselete*. Falvak Dolgozó Népe 39(1968); Uő: *Ismeretlen magyar népviseletekről. = Népelet és néphagyomány*. Kriterion, Buk. 1972. 191–208; Uő: *A régi Szék községi rendjéről. = Eszköz, munka, néphagyomány*. Kriterion, Buk. 1977. 444–471; Uő: *A Mezőség néprajza*. Mentor, Marosvásárhely 2000.

⁵ Nagy Olga: *A három táltos varjú. Mezőségi népmesék*. Szerk. Bajor Ella, Rujan Judit, Nagy Olga. Ifjúsági Könyvkiadó, Bukarest 1958; Uő: *A széki fonó*. Korunk 1959. 864–872; Uő: *Széki anekdoták vallásról, papról, istenről*. Korunk 1964. 1070–1081.; Uő: *Lüderc sógor*. Irodalmi könyvkiadó, Buk. 1969; Uő: *Széki népmesék*. Szerk. Nagy Olga, Salamon Anikó. Kriterion, Buk. 1976; Uő. (szerk.): *Paraszt dekameron*. Magvető, Bp. 1977; Uő: *Újabb parasztkamerón*. Szerk. Nagy Olga, S. Varga Katalin. Magvető, Bp. 1983.

⁶ Szentimrei Judit: *Széki iratos és varrottas munkák. = Népismereti Dolgozatok*. 1977. 116–121.

⁷ Novák Ferenc: *A tánc szerepe Szék társadalmi életében*. Kézirat. Egyetemi szakdolgozat az ELTE Folklór Tanszékén 1965.

⁸ Martin György: *Szék felfedezése és táncagyományai*. Tánctudományi Tanulmányok. Bp. 1980–81. 239–277; Uő: *A széki hagyományok felfedezése és szerepe a magyar folklórizmusban*. Ethnographia XCIII/1 (1982). 73–82.

⁹ Gazdáné Olosz Ella: *A széki öltésmódok. = Népismereti Dolgozatok*. 1980. 131–146.

¹⁰ Györi Klára: *Kiszáradt az én örömem zöld fája*. Sajtó alá rendezte Nagy Olga. Kriterion, Buk. 1974.

¹¹ Kocsis Rózsi: *Megszépsült szegénység*. Kriterion, Buk. 1988; Uő: *Remények és kétségek között*. Egy asszony életútja. Szerk. Nagy Olga – Gábor Dénes. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely 1997.

¹² *Bár emlékezete maradjon meg...* Emlékeimet szülőközösségem népszokásairól, viseletéről, életmódjáról, szórakozásáról és kesergéséről a szüléimtől és más öregektől hallottak alapján leírtam én Csorba János. Szerk. Sebő Ferenc. Magyar Könyvklub, Bp. 2001.

¹³ Gráfk Imre – Turbéky Dénes: *Széki lakodalom*. Mentor, Marosvásárhely 2000.

¹⁴ Szabó Márton: *Szék község monográfiája*. Néprajz és néphagyomány. Stúdium, Kvár 2010.

¹⁵ Tötszegi Tekla: *A mérai kötetény*. Szerk. Szabó Tőhötöm. KJNT, Kvár 2003. (Kriza könyvek 18.); Uő: *A mérai viselet változása a 20. században*. A mérai magyar női viselet és kontextusai. Mentor, Marosvásárhely 2009.

Célunk a viseletdarabok pontos, tárgyilagos leírása, a viseletelemek funkcióinak megállapítása nemek és életkor szerint. Kitérünk a viseletdarabok egymáshoz illesztésének kódrendszerére, a téli és a nyári viselet közötti különbségekre, a hétköznapi és ünnepi viseletekre. A terepkutatás során a társadalmi státusokhoz kötődés és a reprezentációs funkciók változásának feltárása is célunk volt, azonban egy ilyen részletekbe menő kutatást voltaképpen a jelen munkánk folytatásaként képzelünk el.

A viselet darabjai

A női viselet (1. kép)

Pendely: házivászonból készült fehér alsósoknya, amelyet 5 vagy 8 darabból illesztettek össze hosszában díszes varrással. Szabása *aszajos*, *hurokvarrással* összeillesztett. A dereka *korcban* volt, tehát kötővel erősítették szorosan a derékre. A varrás lehetett fekete cérnás vagy fehér cérnás. Legalább két-három ilyen alsósoknyát viseltek a *fersing* alatt.

Ing: gallér nélküli, keményre kikeményített fehér vászoning, harmonikaszerűen berakott ujjal. Gallérja nincs, hátul kötővel illeszkedik a nyakra. Apró, fekete, fehér vagy barna cérnával készült, *darázs* hímzés díszíti. Több hímzéstípus is ismeretes: *egyfelére darázsolt*, *kétfelére darázsolt* és *szarufás*. Hétköznapi használatra a fehér cérnás inget, ünnepnap a fekete cérnásat. (2. kép)

Lájbí: fekete bársonyból vagy posztóból készült mellény, ünnepi változatán selyemszálas díszítés a mellrészen és *fillentyű* (apró bordó bársonydísz fekete bársonykeretben, amivel a mellény alsó, szoknya felőli szegélyét díszítik). Az alján, hétköznapi változatain bársonyrátét és piros, zöld vagy kék sujtászinór van a posztón. A mellény vállát díszítő elem a *rózsa* (3. kép), amelyet bársonyszalagból és piros, illetve zöld szalagból állítanak össze úgy, hogy ezeket a rétegeket, akár csak a virágszirmokat, egymásra helyezik, a közepét ritkábban színes gombbal is díszítik. Mióta a harmonikaszerű ingre a mellényt nehéz ráadni, a *lájbi* vállát általában nem varrják/kapcsolják össze csak a viselés alkalmakor, és ez a *rózsa* alkalmas arra, hogy az öltéseket/horgaskapcsot elfedje a vállon. Régen, a *harmonikaujj* megjelenése előtt a mellény a vállon össze volt varrva, a *rózsa* is rá volt illesztve.

Zsali: kis vállkendő, fekete alapon színes virágokkal díszített anyagból készül, a két széle rojtos. A *lájbi* alá, az ing fölé veszik föl úgy, hogy a vállon a rojtja az inget díszítse. Csak ünnepi alkalmakkor viselik. Régen szép hosszú *zsalikeszkenyők* voltak,¹⁶ amelyek körbeérték a vállon, és a derék tájára is jutott a rojtból. Mára ez a két darab különvált: a *zsali* a vállat díszíti, a *farak* a szoknya derekát.

Blúz: világos színű, mintás anyagból készített, állógalléros vagy gallér nélküli, esetleg kerek apró galléros, ráncos hosszú ujjú, karsúsított blúz. Elöl gombolható. Az 1980-as évek elején jött be divatba hétköznapi viseletként.

Rékli: kis kabát, amely hidegebb időben, tavasszal, ősszel, az ing-mellény viselését helyettesíti. Általában soros vagy soratlan aprómintás bársonyból készül, de vannak brokát vagy selyem, illetve a sajátosan széki hímzéssel készített változatai is. Színe korosztály és alkalom

¹⁶ *Képek a széki viseletről.* Szuhay Péter és Papp János filmje. Budapest, Néprajzi Múzeum, 1980. Időtartam: 30' Online: <https://www.facebook.com/pazzo.cj/videos/250534292330096/> – Utolsó megtekintés: 2020. 04. 14.

szerint variálódik a pirostól a bordón át a sötétkék és a fekete felé. Rakások és fekete/bordó bársonyrátét, illetve sújtászsínór díszítheti. (4. kép)

Farak: pamutzáלבól készült rojt, amelyet a derékra kötve viselnek. A fersing derekára kötik, a rojt pedig a deréktáját díszíti. Csak ünnepi alkalmakkor viselik.

Keszkenyő: Fekete alapú kendő, amit jellegzetes széki hímzéssel díszítenek. Sok változata van kortól, alkalomtól függően. Legértékesebb darab a gázsmérkeszkenyő, amely a rangot is jelzi, pontosabban azt, hogy a viselője tehetős. Legnépszerűbb változata a *virágos földjű keszkenyő*, amelynek van varrottas (hímzett) és kevesebb arányban gázsmér (az anyag maga virágos) változata is. Nemcsak a széle van kihímezve, hanem a kendő egész felülete. Elkészítésénél előbb a nagy rózsákat, aztán az apróbb bimbócskákat, rózsácskákat végül a zöldet hímezték, viszonyítási mértékegységnek a banisokat használták. A szélén szélesebb sordísz található, a többi helyen apró virágok. A hímzés színvilága gazdag: piros, zöld, kék, kevés fehér, kevés sárga, lila, bordó, rózsaszín. (5. kép)

Selymrojtú keszkenyő: fekete kendő, széldísszel és rojttal, amelyet kizárólagosan rituális alkalmakkor viselnek: ezzel megy az új asszony a templomba, ezt viseli, ha úrvacsorát vesz, vagy ha a nászmenetben *nyüszüasszony*, illetve régebb ezzel terítették le a csecsemőkorú újszülöttet is.

Gyöngy: *kaláris*, üvegyöngy, amelyet nemcsak ünnepnapokon, hanem a hétköznapi ruhához is viseltek. Többsoros lehet (5-20 sor), a sorok sokasága a gazdagság jele volt. A csiszolt üvegyöngy közé illeszthettek apróbb, olcsóbb, kevésbé értékes gyöngyöt is. A színe élénkpirostól a bordón át a feketéig változik kor szerint.

Fersing: apróra lerakott szoknya, amelynek színe, anyaga az alkalomtól és a viselő életkorától függ. Fajtái Széken: *brassai (bóti, piros, nagy kockájú, apró kockájú)* (6. kép), *gázsmér, szatin (somos, napraforgós, bimbós), ződ kockás* (menyasszonyi), *petrezselymes, delinbabas, franciaországi, bukaresti, almás, kullancsas, messzin, karton* stb. A szabása és a rakása többnyire azonos, bár lehetett apróbbra vagy nagyobbra *szedni*, kinek-kinek a tehetségétől és a kézügyességétől függően. A derekában keskeny kötővel erősítették a derékra, a kötőt pedig a deréktáján a fersing alá rejtették. Két nagyobb fersingcsoport különíthető el: a feketés és a pirosas fersingek. Az előbbieket templomba és ünnepi alkalmakra öltötték magukra, a pirosasakkal a táncba, lakodalomba mentek. Egy széki nő ruhatárában minden fersingfajtából legalább kettő volt. Ezeket a darabokat az anyagjuk alapján különböztették meg. A legrégebbi darabok abból az időből valók, amikor még a zsidótól (Maiertől) szerezték be az alapanyagokat. A megnevezések is ebből az időből származnak. Mivel a múlt rendszerben nagyon nehéz volt beszerezni a fersinghez való anyagokat, nagyon sok helyről vásárolták ezeket. A „*faluról hozott*” fersing története talán a legérdekesebb, ugyanis ehhez úgy szerezték be az anyagot, hogy elmentek falura (Szék városnak számított a lokális identitás szempontjából akkor is, ha már régen nem volt az), és megvásároltak régi anyagból készült viseleteket, szoknyákat. Otthon kivasalták és leszedték úgy, ahogyan széken volt szokás. A *franciaországi fersinget* is pár széki asszony felismeri a másikon a templomban. Ezt azért nevezik így, mert ennek anyagát a férfiak hozták Franciországból. Mivel a széki férfiak hosszú évtizedekre visszamenőleg vendégmunkások voltak az ország különböző városaiban, aztán később külföldön, ott minden olyan anyagot megvásároltak, amelyről tudták, hogy az asszonyaiknak otthon tetszene. Bár a *franciaországi fersing* (7. kép) anyaga különlegesnek tűnhetne, ha alaposabban megvizsgáljuk, igazából a távoli helyeken beszerezett alapanyagokból is az volt a széki szemnek tetsző, amely illeszkedett a

már kialakult ízlésvilághoz. A „*mostani rózsás*” fersing újkeletű jellegére már a megnevezése is utal, azonban a rózsá jelenléte az anyagon szintén a már említett ízlésvilág egységességére utal. Kérdés volt számunkra is a kutatás során, hogy a széki fersingen az apró virágmotívum jelenléte történetileg mikor jelenhetett meg. Hogy vajon előbb hímezték-e a virágmotívumot a *réklire*, a *fersingre*, a *keszkenyőre* vagy pedig az iparosok által készített anyag nehéz beszerezhetősége miatt kezdték el utánozni a festett motívumokat. A kérdés megválaszolása további kutatások alapját fogja képezni.

Ruha: kötény, amely a szoknyához hasonló módon van lerakva, színben illeszkedik hozzá. A pirosas fersinghez pirosas színvilágú kötény illik, a feketéshez fekete. Fehéret apró mintákkal *nyüszüleányok*, tiszta fehéret a menyasszonyok, a *nyüszüasszonyok* viseltek. Kék ruhát (8. kép) nagypénteken és virrasztóba köthettek.

Szoknya: vastagabb színes pamutanyagból készült szoknya, amelyet a pendely fölött, de a *fersing* alatt viseltek télen. Funkciója az volt, hogy melegítsen, és a pendelyhez hasonlóan szép formát adjon a *fersingnek*. Színe általában piros vagy bordó, az alját zöld aljbélés és zöld pántlika díszíthette. (9. kép)

Ujjas: a téli viselet része, fekete vagy kockás posztóból készült, bélelt, vastag kabátka, amelynek a széleit fekete bársonyrátét esetleg sújtás díszíti.

Mejjrevaló: báránybőröből készült, barna színű mellény fekete bőr tulipánrátétekkel. (10. kép)

Kozsók: a *mejjrevaló* ujjakkal is ellátott változata.

Hárászkendő: piaci eredetű, egész Mezőségen elterjedt gyapjúkendő. Télen viselték a kendő fölött, elől pedig keresztbe hajtották, és a mellrevaló vagy a kozsók alá túrták a széleit.

Vinczellér csizma: fekete kemény szárú bőrcsizma, amelynek sarokrészét piros és zöld tulipánhímzés díszíti, a szár végződése pedig lehet piros. A sarka rézpatkóval van ellátva. A fiatalok piros tulipános csizmát viselnek, az idősebbek zöld tulipánost. Nevét a készítőjéről kapta, akit Vinczellérnek hívtak.

Fekete gumicsizma: a nők hétköznapi viseletéhez tartozott. Ennek a viseletével kímélték a bőrcsizmát.

Cipő: lapos talpú, fűzős, fekete csukott lábbeli.

Menyasszonyi párta: alapanyaga a rozsmaring szár, amelyet csokrosan egy előre elkészített drótkeretbe illesztnek be, és piros szalagból készült *kicsirózsákkal*, illetve *aranyfüsttel* (arany-színű csokoládépapír vagy celofán) díszítenek, hátul, a hajfonat alatt kötnek össze. (11. kép)

A férfiviselet (12. kép)

Priccses nadrág: fekete posztóból készült bricsesz, amelynek a combja tájékán bő a szára, de a vádli vonalára leszűkül, hogy könnyen beleférjen a csizmaszárba.

Szürke/fehér *harisnya*: régi fotókon még látható a széki viselet részeként is a fehér posztóharisnya, de mára ez teljesen eltűnt. Helyette az ünnepi viselet részeként a völegény, a kéro és a vőfélyek barna gyapjúharisnyát viselnek, amit a csizmaszárba helyeznek, elől *pitykés szíjival* erősítenek a derékra. A deréktájon piros/zöld/kék hímzés, díszítés is megjelenhet.

Ing: galléros, keményre kikeményített fehér vászoning, harmonikaszerűen berakott ujjal. Gallérja keskeny visszahajtható gallér, gombbal illeszkedik a nyakra. A kézelőn is lehet gomb, de gyakoribb a kötő. Akárcsak a női ingen, apró fekete vagy barna hímzés díszítheti a nyakánál

és a kezelőjénél. Szék három utcájának (Felszeg, Csipkeszeg, Forrószeg) viselete megegyezik, a férfiak viseletében van egy kis változás, a forrószegi férfiak inge kötővel van, teljesen be van cifrázva, a felszegieknek viszont gombbal záródik a kezelője.

Kék lājbi: kék posztóból készült szabott mellény, amelyen kézi készítésű *rézpitykék* (rézgombok) vannak.

Szürke/zöld/fehér szetter: barna, zöld vagy fehér gyapjúból kötött pulóver, amelyet a férfiak a mellény alatt viseltek hidegebb időben, a barna változatot a gallérjánál díszíthették piros és kék fonallal, a mai változatokon már cipzárral kapcsolták össze az elejét.

Mejjrevaló: báránybőrből készült, barna színű mellény fekete bőr tulipánrátétekkel.

Kozsók: a *mejjrevaló* ujjakkal is ellátott változata.

Ujjas: posztóból készült ujjakkal ellátott, állógalléros, vastag télikabát.

Posztókalap: fekete polgári kalap, amelynek karimája széles.

Pörgekalap: keskeny, feltűrt karimájú fekete posztókalap.

Szalmakalap: vékonyra szabdalt és hármásával összefont szalmaszálcsíkok egymáshoz varrásával készül. Karimája régen szélesebb volt, mára a kalap mérete is kisebb lett, a karima is keskenyebb.

Nyakravaló: hímzett fekete (13. kép) vagy piros (14. kép) vászoncsík, előbbit a férfiak, utóbbit a fiúk az ingük gallérja alá kötve nyakkendőként viselnek. A mellkason nem lóg le a nyakravaló, mert betűzik az elől gombolódó ing hasítékába.

Pitykés szíjú: barna színű bőrszíj, amely hosszúságának köszönhetően kétszer is körbeéri a derék táját. A másodszori kötést lazábbra fogják, hogy a nadrág elejét díszítse. Rézgombok találhatóak az elől látható részeken.

Csizma: fekete kemény szárú bőrcsizma, amelynek sarokrészét rézpatkó díszíti. A csizmába még a nyolcvanas években is nem zoknit, hanem kapcát viseltek, hiszen ez feszessé tette a lábbelit.

Fekete gumicsizma: a férfiak hétköznapi viseletéhez tartozott. Ennek a viseletével kímélték a bőrcsizmát.

Cipő: fekete elől fűzhető cipő, amelyből kilátszhatott a zöld zokni.

Völegényi bokréta: a menyasszonyi pártához hasonló módon készül, viszont formája kerek, a völegény és a vőfélyek ünnepi pörge kalapjára illesztik. Ezen is található aranyfűst és a középben egyetlen aprócska tükör.

A gyereklány viselete (15. kép)

Lājbis köntös: ugyanolyan rakott szoknyarésze van, mint amilyen a fersing, a lājbis része is hasonló, azonban a kényelmesebb viselés érdekében deréktáján összevarrják. Régen hátul gombolós is volt, ma már teljesen kiment divatból. Ugyanúgy jár hozzá *ruha* (kötény) és *keszkenyő*, mint a női viselethez. Színei legtöbbször pirosasak, ritkán feketések.

Pendely: vászon alsószoknya.

Ing: ugyanúgy készítik el, *mangurolják* ma már, mint a felnőttekét, régen viszont, amikor a gyerekek iskolába is ebben jártak, nem keményítették ki annyira.

Keszkenyő: a gyerekeknek is van fekete *virágos földjű keszkenyője*, mint az asszonyoknak. A különbség a díszítményben áll: a gyerekeknek, lányoknak élénkebb színű virágokat varrtak bele: pirosat, rózsaszínt.

Gyöngy: kaláris, piros üveggyöngy, amit a múlt rendszer nehéz beszerzési lehetőségei miatt örököltek, ezért minden darabot nagyon megbecsültek, és nagy anyagi értéket tulajdonítottak neki.

Cipő: fekete, elől fűzős cipő.

Babas keszkenyő: az ünnepi viselet kiegészítője, négyzet alakú piros kendő fehér pöttyökkel. A lakodalom alkalmával a lány adta ajándékba annak a vőfélynak, aki elkísérte őt a lakodalomba, akinek a „párja” volt a rítus idején. A lányok gondosan összetűrve kézben hordták a konfirmálásra készülve.

Pántlika: széles selyempántlika, színe mindig piros. Többféleképpen is kötik. A hajba piros *galandat*, rongyszalagot kötnek, hogy jól tartsa a fonatot, a fonat végére pedig hosszában és nem masnira kötik fel a pántlikát. Egyetlen tűrés van rajta.

A gyerekfiú viselete

Priccses nadrág: Úgy nézett ki, mint a férfiak priccses nadrágja, csak két vállpánttal rögzítették vállukra, hogy a gyerekek derekát ne kelljen szorítani.

Ing: ma már a felnőttekéhez hasonló módon kimángorolt inget készítenek a fiúknak is, régen az ing lehetett akármilyen egyszerű bolti ing is.

Mellény: a felnőttekét teljes mértékben követő mellény kisebb változata. Ha a legények kinőttek, akkor sem értéktelenedett el, hiszen a család kisebb fiútagjai hasznát vették, megörökölték.

Szalmakalap: a felnőttekével azonos formájú.

Cipő: fekete, elől fűzős bőrcipő.

Vőfélybokréta: a menyasszonyi pártához hasonló módon készül, viszont formája kerek, a vőlegény és a vőfélyek ünnepi pörge kalapjára illesztik.

A viselet korosztály szerinti megoszlása

Az előző fejezetben felsorolt viseletdarabok is mutatják, hogy a gyermekviselet alig tért el a felnőttek viseletétől. Az 1989-es rendszerváltásig a gyerekek viseletben jártak, a jobb módú családoknál a kislányoknak minimum három rend ruhájuk kellett legyen: ünnepi, iskolába, aprók táncába járó, otthoni. 12 éves korukig viselték a lájbis köntöst, azután vehették fel a fersinget, hiszen a konfirmándusok új státusába csak ez illeszkedett. Ma, mivel a gyerekek már „úriban” járnak, az első *lájbis köntöst*, inget, *priccses* nadrágot akkor készítették el, amikor az első óvodai ünnepségre készülnek. Ritkán ugyan, de lehet azzal is találkozni, amikor már a keresztelőre a felnőttek viseletének kicsinyített másába öltöztetik a megkeresztelendő széki gyermeket (16. kép) ezzel is kifejezve és erősítve identitásukat. Ezek a darabok is ugyanolyan igényességgel készülnek, mint a felnőtteké, csak a szoknyát és a mellényrészt összevarrják a kényelmesebb viselés céljából. Az iskoláskor végére a rendszerváltás előtti időkben általában kiderült a lányokról, hogy „megmaradnak szíkinék”.¹⁷ vagy pedig elmennek iskolába és városiak lesznek. Annak, aki maradt, gondosabban elkészítették a stafírunját, hogy legyen elég ruhája, mire férjhez kell adni.

¹⁷ Képek a széki viseletről, i. m.

Újabb viseletet a fiatalok akkor kapnak, amikor konfirmálnak. Mivel ekkor minden vasárnap viseletbe mennek templomba, a lányoknak több rend fersingjük is kell legyen. Ezeket általában megöröklik az édesanyjuktól, nagymamájuktól, de ha egy családban több lány is van, akkor az is megesik, hogy vásárolni kell neki. Mivel ma is a régi viselet a legnagyobb érték, és ezeket a régi darabokat a székelyek megismerik egymáson, törekszenek régit venni. Ezt főként olyan asszonyoktól szerzik be, akiknek fiaik születtek, és nincs szükségük már ezekre. Konfirmálásra egy lány rendelkezik legalább két-két *fersinggel* és hozzá való *ruhával* minden típusból: a *brassaiból*, a *gázmérből*, a *szatinból*, a *rózsásból* és a pirosas alapúakból is. A 10-20 rendbéli *fersing* és hozzá való *ruha* mellett a ruhatárához tartozik még 1-2 lájbi, 4-5 *keszkenyő*, 2-3 ing, 3-4 *rékli*, egy pár csizma, 1 pár cipő, 1-2 hárászkendő, 1 rend gyöngy, 5-6 pendely, 1 *mejjrevaló*, 1 *kozsók*, 1-2 ujjas, 1 *farak*, 1 *zsalí*, 1-2 *szoknya*. Élete során ezeket a darabokat megőrzi, továbbörökíti, alkalomadtán bővíti az asszony: megörökölhet a családból ruhadarabokat, illetve kaphat ajándékba pl. *keszkenyőt*, akkor, amikor fiúgyermeké megnősül. A lakodalom alkalmával a menyasszony kendőket varrat ajándékba a fiú családjából a leendő anyósának, és ha van, a fiú nagymamájának (*nanójának*) is. Férjhezmenéskor a rendszerváltásig egy lánynak volt legalább 20 gyapotingye és pendelye, hiszen mindenhova viseletben jártak. Mára ez a szám csökkent.

Az első törés valószínűleg a hetvenes években volt, amikor a fiataloknak megadatott más településekre elkerülni, ott folytatni tanulmányaikat. A másik, lassabb törést eredményező váltás az 1990-es években következett be.

A férfiak viseletében nem érzékelhetők akkora különbségek a kor szerinti megoszlás esetében, mint a nőknél.

A viselet ma is, korosztálytól függően más-más. Templomba szinte mindenki feketés alapú darabokat visel, mulatságokra, lakodalomba pirosasakat. Az idő elteltével az asszonyok viselete egyre sötétebb lesz, és már egyáltalán nem is vesznek pirosast. Ezt az is indokolja, hogy egy házban egy ruhatár van, a fersingeket a generációk megosztják. Anya és lánya nagyon rövid ideig használhatja ugyanazokat a darabokat, a lánya konfirmálása környékén. Ha nem idős az anya, felváltva viselhetik a legszebb szatén fersingeket, de legkésőbb addig, amíg unokája nem lesz, attól a pillanattól fogva más társadalmi státusba tartozik, ezért onnantól már látványosan sötétedik az egész viselet. A lány viselete a legszemrevalóbb, a legszebb darabokat ő veszi fel, hiszen konfirmálása után 2 évvel, legalábbis a rendszerváltásig, már illet férjhez adni. Ma az oktatás miatt kitolódott a konfirmálás és férjhez menetel közötti időszak, de a viselet jelzés értéke e tekintetben megmaradt. A 60 év fölötti asszonyok viselete már szinte teljes mértékben fekete. Nemcsak a *fersing* színe, hanem a *keszkenyő* is jelzi azt, hogy valaki milyen korosztályba tartozik. A lányok és a fiatalasszonyok virágos földjű kendőt viselnek, az 50 fölötti nőké pedig virág nélküli *tiszta földjű*, a díszítés csak a kendő szélén jelenik meg. A *fersing* és a kendő színvilágán kívül a gyöngy is más: a lányok és a fiatalasszonyok pirosat viselnek (0-45 éves korig), az idősödő asszonyok (45/50-60) bordót, az öregek (70-től) feketét.

Kombinációs lehetőségek

A közösségen kívüli, hozzá nem értő szem a viseletdarabok összeállításának szabályait nem ismeri. Az ing, a gyöngy, a *keszkenyő*, a *lájbi* csak a kortól függ, de az, hogy milyen *fersinghez* milyen *ruha* és esetleg milyen *rékli* illik, azt csak a közösségben élők tudják. Fekete *földjű*

fersinghez nem illik a pirosas *ruha*, és fordítva. *Zsalit* és *farkat* a fekete fersingek követelnek, illetve *pitykés szíjút* és *nyakravalót* csak az ünnepi viselethez kötnek.

Filep Klára, aki a viseletnek jó ismerője, mert maga is viseli, és belenőtt ebbe a kultúrába, vallja, hogy éppen ez a fajta tudás van a legnagyobb veszélyben. Ha valaki nem aktívan jár viseletben, nincs ahonnan tudja ezeket a szabályokat. Ahhoz, hogy valaki népviseletbe öltözzék, segítség kell. A lányokat az anyjuk, az asszonyokat az anyósuk segíti felöltözni. Azok az asszonyok, akik gyakrabban öltöznek viseletbe, nagyobb rutinnal bírnak, már egyedül is fel tudnak öltözni.¹⁸

A *fersingek* legszebb darabjai a *szatínok*, a *napraforgós* (17. kép) és *cseresnyés*, amiben a délelőtti istentiszteletre vagy úrvacsoraosztás napján délutánra illik menni. Ezután jön a *gázmérfersing*, melyben az első úrvacsoráját veszi a konfirmándus leány, és ebben lehetnek *nyüszüleányok* is lakodalom alkalmával, aminek szintén megvolt a rendje, nagyjából a 10-14 év közöttiek, konfirmálásig lehettek. A fiúk vőfélék pedig konfirmálástól katonasorozásig lehettek, utána már házasulandó legénynek számítottak.

A délutáni templomozáshoz illő fersingek, a *rózsás* (18. kép), *petrezselymes* (19. kép), *szilvماغos* (20. kép), *almás* (21. kép), *delinbabos* (22. kép), *seprószín*, *fecskés* voltak. Ezek fekete-pirosas színűek, melyeket még temetés alkalmával viselhetnek. A *petrezselymes* pl. a templomiak közül a legutolsó a pirosasok közül a legelső, egy középkorú nőhöz illeszkedő, főleg ha lánya már eladósorban van.

A *keszkenő* megkötési módja is külön tudást jelent, a hajviselet pedig szintén jelentéssel bír. A lányok fejére a kontyot a lakodalom éjszakáján kötik. Fiatalabb asszony korában a feje tetejére, magasabbra kötik, idősebb korára lejjebb kerül. A fonatot piros *galanddal*, rongydarabokkal fogják össze, így a fonat tömöttebb is lesz, és a haj sem csúszik ki alóla. Az asszonyok csak hajmosáskor bontják ki a fonatból a hajukat, pusztán a kontyukat bontják le éjszakára. A lányok egy fonatba fonják a hajukat, erre kötik rá a *keszkenyőt*. Kendő nélkül akkor vannak, ha koszorúslányok (*nyüszüleányok*), ekkor nekik is, a menyasszonynak is cukros vízzel simítják le a fejüket, hogy a hajsálalak ragadjanak össze, és ne bomoljanak ki a fonatból. Annak az édesanyának, akinek már konfirmált leánya, nem szabad *virágos földjű* *keszkenőt* kötnie, csak *tiszta földjű*.

A *fersinget* sem lehet akárhogyan felkötni, mert az szégyen, ha valaki „el van folyva”, tehát kilátszik az inge vagy a pendely *korca* a mellény és a *fersing* között. Az is csúnya, ha a fersing alól kilátszik a fehér pendely. Régen emiatt pántos pendelyt is viseltek, ami ezt a problémát hivatott orvosolni. Ma már nagyon ritkán lehet találkozni vele. Az asszonyok régen „*felaggoltak*”,¹⁹ más szóval felaggatták a *fersingjüket* a *ruha* alá, úgy, hogy kétoldalt feltűzték. Ezt főként akkor tették, ha sár volt, ezért fontos volt, hogy alóla szép, feketés *huroköltéssel* díszített pendely látsszon ki.

A lányoknak a pántlikát felkötni szintén gondos tudást jelent, sőt a haját úgy befonni, hogy ne szabaduljanak ki tincsek a fonatból, szintén az öltöztetők dolga, ezt nem mindenki tudja magának megcsinálni. A menyasszonyokat, a *nyüszüleányokat* általában öltöztetik, nem maguk öltöznek fel.

Előbb a csizmát húzzák fel, utána öltik fel az inget. A derékra *keszkenyőt* kötnek, amely megtartja a sok szoknyát, és nem engedi lecsúszni. A pendelyek legfelsőjébe már az inget is

¹⁸ Képek a széki viseletről. i. m.

¹⁹ Dr. Kós Károly: *Széki népviselet*. = *A Mezőség néprajza*. Mentor, Marosvásárhely 2000. 237.

bedugják deréktájon, és jól megszorítják mindegyik darabot, hogy egyik se csússzon ki a *fersing* alól. A három pendelyre jön a szoknya, utána kötik fel a *fersinget*, rá pedig a ruhát.

Egy-két értékes *fersinget* még be lehet szerezni „kézből”, tehát a faluból olyan idősebb asszonyok hozományosládájából, akiknek nincs lányuk, menyük, unokájuk, mert pl. a régi bolti eredeti *brassait* sokkal értékesebbnek tartják, mint az otthon kézzel szőtt változatát, mely valószínűleg sokkal több időt és energiaráfordítást igényelt, mint a gyári kelme. A *brassaiba* mentek táncolni, lakodalomba, abba vitték a tyúkot is a leányos háztól a legényes házhoz (23. kép), manapság abban is ballagnak, így talán ennek lett a legnagyobb reprezentatív szerepe.

Ma mindezeket a praktikákat, tudnivalókat a fiatalabb generációnak a vasárnapi templomba járásnak köszönhető öltözés, öltöztetés során adják át. A konfirmálóknak ajánlott egy éven keresztül viseletben járni templomba. Úgy is tartják, ezek az alkalmak intenzív tanfolyamok a fiatalok életében, amikor megtanulják, hogyan kell felöltözni, melyik milyen darab, mikor lehet felvenni, kinek, miért. Régen vasárnap ez volt a legnagyobb elfoglaltság, számba vették, kinek van új, régi, milyen anyagot és honnan szereztek be, milyen apróra van leszedve, ő csinálta-e, vagy csináltatta. Ma még csináltatnak újat, de közel sincs akkora jelentősége, mint régebb. Új *fersinget mostani rózsást* készítenek azért is, mert a műszálasabb alapanyagoknak köszönhetően esős napokon is fel tudják ezeket venni. Régebben, ha esett az eső, „a pap tudta, hogy asszonyok templomba nem mennek”, mert a víztől, párától a rakások mind kirúgták magukat, kezdhették előlről a *fersingek* leszedését.

Téli és nyári viselet

A téli időszakban a székiek alapviselete azonos a nyárral, azonban plusz viseletdarabok is bekerülnek, amelyeket a réteges öltözködést követve rávesznek az alapviseletre. A pendely, az ing, a *fersing*, a ruha, a *lájbi*, a *keszkenyő* alapviseletnek számít, de ahogyan az idő hűvösödik, az *inget* és a *lájbit* felváltja a *rékli* (húsvétól pünkösdig és szeptemberig). Ha még hidegebbre vált az idő, a *rékli* helyett *ujjast* vesznek, majd a téli idő érkezével az *ujjasra* előbb a *mejjrevaló* kerül fel, utána pedig a *mejjrevaló* helyett a *kozsock* (november 1-jétől húsvétig). Régen a *rékli* az ingre vették rá, ma már ez nem így van, hiszen az ingek harmonika ujjja nem férne el a *rékli* szűk szabású ujjja alatt. Nemcsak a felsőtestet, hanem a szoknyarészt is védik a téli hidegben, ezért a pendelyekre még egy szoknya is rákerül. A fejet hárászkendővel védtek a hidegtől, amit a *keszkenyőre* kötöttek rá.

A férfiak viseletében is változások érzékelhetők a téli időszakban. Az ingre kézzel kötött szürke (24. kép), zöld (25. kép) vagy gépi készítésű fehér (26. kép) *szetter* kerül, erre veszik rá a *lájbit*, amit a hideg érkezével a *mejjrevaló*, végül a *kozsock* vált föl. Érdekes tapasztalat volt a gyűjtés során az, amit adatközlőink kiemeltek, hogy a nyári viseletről a télire történő váltás is konszenzuson alapult. Az asszonyok megegyeztek, és törekedtek egyszerre váltani.

Sosem fordult elő, hogy ezeket a viseleteket ne célirányosan használják. Ezt azért fontos kihangsúlyozni, mert sokszor találkozunk ma táncsoportok által színpadra feltett széki viselettel, ahol hibásan, egy látványba illően a *lájbi*, a *rékli*, *ujjas* és *kozsock* is megjelenik. Mivel ezek mindegyikének megvolt a maga funkciója, a későbbiekben is illő lenne, nemcsak a „székiséget”, hanem a más körülményt is figyelembe venni egy-egy színpadi viselet tervezésénél.

Hétköznapi és ünnepi viselet

Az asszonyok/lányok hétköznapi viseletének a következő darabjai ismeretesek: *blúz, pendely, szoknya, fersing, ruha, keszkenyő, lájbi, kötött lájbi, lékri, ujjas, mejjrevaló, kozsók, hárász, cipő, csizma, gyöngy*. Az ünneplő viseletben a blúzt felváltja az ing, bizonyos rítusok esetében a keszkenyőt a rojtos keszkenyő és plusz kiegészítők jelennek meg, mint például a *zsali* és a *farak*. A férfiak viseletének hétköznapi darabjai: *civil ing, lájbi, priccses nadrág, szalmakalap, ződ/barna/fehér szetter, szetter, mejjrevaló, kozsók, cipő, csizma*. Az ünnepi viseletben a civil inget felváltja a házi készítésű ing, amelyhez jár a hímzett *nyakravaló*, a *pitykés szíjú*, lakodalom esetén a posztókalap. Az inget ünnepi alkalmakra *kimángorolják*, más szóval kikeményítik úgy, hogy harmonikaszerű lesz, 2-3 cm-es sávokba leszdedik az anyagot, és megsulykolják, vagy újabban levasalják. Négy oldala lesz így az ingnek, mintha egy négyszögletű doboz lenne.

Különböző rítusok esetén, mint például lakodalomkor (27. kép), a menyasszony a *nyüszüasszony*, a *nyüszüleányok*, a vőlegény, a vőfélyek és a kérő viselete sajátos. A menyasszony pártáját szakemberrel készíttetik el. A faluban már csak néhány asszony tud pártát kötni, ezért általában őket hívják el a menyasszonyos házhoz, ahol az előkészített alapanyagokból a helyszínen a háziak segítségével készíti el a menyasszony fejdíszét. A pártához sok rozmaringszál kell, a székiek nyelvén: *ruzsmalint*, ugyanakkor pedig *aranyfüst* és legalább 180 darab *kicsirőzsa*. Az menyasszony illetve a vőlegény házánál összegyülekezett násznép tehetségének, kezügyességének, hozzáértésének megfelelően csatlakozhat a különböző munkafolyamatokhoz. Aki a pártakészítő asszonynak segít, az készíti a piros keskeny szalagból a *kicsirőzsának* nevezett apró díszeket, felszaggatja a rozmaringágakat megfelelő hosszúságúra, a szakértő pedig elkészíti a pártát. A munkafolyamat lényege, hogy egy drótból elkészített félkör alakú vázba belehúzza előbb a rozmaringszálakat majd az így létrehozott felületre rávarrja a kicsirőzsákat és az aranyfüstöt. Ugyanígy történik a vőlegényi bokréta elkészítése is, annyi különbséggel, hogy ott a szakember mindig férfi. Ezeket a szakembereket a család megfizeti. Ilyenkor a legszebb darabokat öltik magukra, a menyasszony és a *nyüszüasszony* zöld kockás *fersinget* visel fehér *ruhával*, a *nyüszüleányok brassai fersinget*, fehér aprómintás *ruhával*. Mindenki köt *zsalikendőt* és *farakat*. Egyedül a menyasszony fején van pártá, a *nyüszüasszony se-lyemrojtú keszkenyőt* köt, a lányok *hajdanfőtt*, befont hajjal mennek. Sajátos módon kötik fel a pántlikát a menyasszony hajába hátul a pártá alá, a *nyüszüleányok* esetében pedig ugyanúgy a tarkónál a fonat alá kötik a masnit (28. kép). Emellett pántlika lóg a fonat végén is, de nincs masnira kötve. A *nyüszüleányok* kezében *babas keszkenyő* van, amit aztán a *vőfinek* ajándékoznak. A vőlegény és a kérő a lakodalom alkalmából posztóharisnyát ölt a priccses nadrág helyett. Erre kötik rá a *pitykés szíjút*, szarát pedig csizmába rejtik. A vőlegény nyakravalója piros alapú, a kérőé fekete. A kérő bokrétás kalap helyett szélesebb karimájú fekete posztókalapot visel, és botot visz a kezében. A *vőfik* (29. kép), priccses nadrágot viselnek, *pitykés szíjúval*, csizmával vagy újabban cipővel, és hasonló bokrétás keskeny karimájú pörgekalapot, mint a vőlegény. Kezükben díszesen kifestett faragott *vőfpálcát* visznek.

Konfirmáláskor a lányok gazsmér fersingben és varrottas rékliben korfirmálnak, fejükre virágos *fődjű keszkenyőt* kötnek, a rékli alá *farak* kerül, nyakukon piros gyöngy, lábukon Vinczellér csizma. A fiúk zöld *szetterben* vannak, amely alól kilátszik a fehér inggallér és a piros nyakravaló, priccses nadrágban és kék *lájbiban*, csizmában mennek a templomba.

A temetés viseletének is megvan a maga kódrendszere. *Fersingből napraforgós szatinba* mennek. Elsőfokú rokon gyászában a tiszta fekete *fersing* és *ruha* kötelező, de rokon, szomszéd halott

alkalmával kötnek az asszonyok, lányok kék színű *fersingeket*, ruhákat. A nagypéntek szintén gyászos időnek számít ilyenkor is a kék szín a meghatározó a viseletben. A kendő ilyenkor tiszta fekete. A 20. század második felében készült archív felvételen (30. kép) a temetési menetben a fehér ruhák a fiatal legénytől való szomorú búcsúzást jelölték, jelképesen a lányok *nyüszülánynak* öltöztek.

A széki viselet jövője

Szék példája azt mutatja, hogy a falu kézműves tudása még él, a népviselet előállításához, karbantartásához szükséges helyi specialisták jelen vannak a falu életében, akik ha nem is tudják nagyon magas szinten elmagyarázni a tudásukat, mégis meg tudják még mutatni ezeket a technikákat. Az Erdélyi Mezőség legtöbb településén már nem ilyen jó a helyzet, hiszen ott már csak emlékezetből tudják felidézni, hogy egy-egy ruhadarab hogyan készült, mert ma már senki sem viseli ezeket a ruhákat, így senki sem ért az elkészítésükhöz sem, kevés hiteles forrás lelhető fel. A gyári készítésű ruhadarabok teljesen kiszorították a népviseletet, és már csak itt-ott találni az elkészítésükre vonatkozó tudással bíró embereket. Székelyföldön pedig elkezdődött a visszatanulási folyamat: a varrás, a viseletkészítés iránt érdeklődők szakkörökbe, egyesületekbe szerveződve ismerik meg nemcsak egy régió, hanem szinte az egész magyar nyelvterület mintakincsét, hímzésttechnikáit, és ezeket szabadon váltogatva alkotnak, teremtenek népi ihletésű vagy teljesen autentikus népviseletdarabokat.

Ma már nem természetes a viselet használata a 40-50 évnél fiatalabb székiek közösségében, ezért többirányú munka és odafigyelés a feltétele a viselet megőrzésének. Filep Klára református vallásánárnő a viselet megőrzésének egyik szövivője, hiszen ő (is) ösztönzi a diákokat, hogy vasárnap viseletben menjenek templomba, viseletben járjanak a konfirmálásukat megelőző évben a templomba, viseletben konfirmáljanak, stb. Maga is példát mutat e tekintetben családjával, és környezetére is ösztönzőleg próbál hatni. A pedagógusoknak, a falu lelkészének nagy szerepe van a viselet kulturális, lokális értéként való megőrzésében, ugyanis ma már kényelmesebb a polgári viselet a népviseletnél. Bár szinte minden széki házban megvannak még az elődöktől örökölt viseletdarabok, mégis kevesen viselik ezeket, hiszen nem könnyű a régi ruhadarabokat karbantartani, mosni, előkészíteni, felölteni.

A falubeliek elmondása szerint a *Pestre varrt* (külföldi vagy nem széki megrendelőnek készült) ruha, lakástextília elnagyoltabb, mint a maguk számára készítették. A széki öntudat még erősen meghatározza a helyiek életét, értékrendjét: igyekeznek viseleteiket rendben tartani, kellő alkalmakra a legmegfelelőbbeket viselni, de a beköltözöttek és a generációváltások mindegyre gyengítik ezt a tudást, hiszen ezek a kulturális elemek csak sok tanulás és gyakorlás révén épülhetnek be a közösségi identitástudatba.

A jelen tanulmánnyal szándékunk az volt, hogy ezt a még élő tudást rögzítsük, és általa egyszerűsített árnyaltabb képet adjunk a ma élő széki viseletről. Az árnyaltabb, részletesebb bemutatás célja, hogy ne csak az általánosabban ismert *szatén*, *gázmér*, *brassai fersingeket* ismerjük fel széki népviseletben, hanem rálátásunk legyen a viselet változásának belső szabályszerűségeire és a variációs lehetőségekre is. Ma sok fiatal kézműves, ruhatervező inspirálódik a széki népviseletből. A legnépszerűbb kísérletezéseket a *virágos fődjú keszkenők* és *rózsás fersingek* ihlették, de sok más próbálkozás is keresi helyét a mai divatok és fiatalok ízlésének világában. (31. kép)

Képmelléklet²⁰

1. kép. Ballagó lány és asszony széki viseletben 2015-ben. Filep Klára és Filep Kata. A fotó Filep Klára tulajdona.

2. kép. Ingujj harmonikaszerűen berakva. 2020

3. kép. Koszorúslányok. A lājbin rózsza, a lājbi alatt zsali látható. Forrás: Csipkeszeg Bed and breakfast Facebook csoport. Online: <https://www.facebook.com/Csipkeszegivendeghaz/photos/a.1035219023194243/1035225723193573/?type=3&theater>. Utolsó megtekintés: 2020. 02. 10.

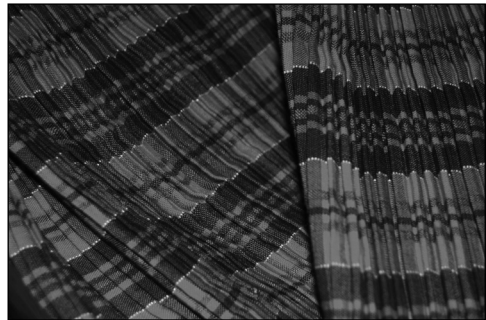
²⁰ A 2020-as képeken látható viseletdarabok Filep Klára, 1974-ben született széki asszony tulajdonát képezik. Ezeket a fényképeket László Eszter készítette.

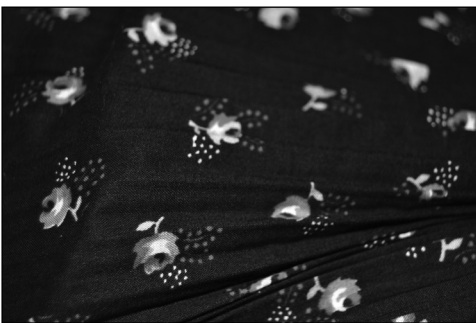
4. kép. Konfirmáló leány rékliben. Filep Kata.
2015

5. kép. A felső virágos fődjú, az alsó tiszta fődjú
keszkenyő. 2020

6. kép. Brassai fersingek. 2020

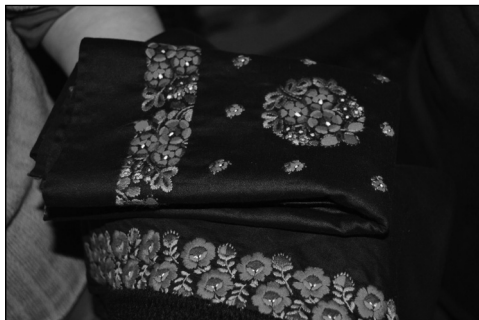
7. kép. Franciaországi fersing. 2020

8. kép. Gyászos kék ruha. 2020

9. kép. Fersing alá való szoknya. 2020

10. kép. Mejjrevaló. 2020

11. kép. Széki menyasszony pártával a fején. Forrás: „Széki vagyok” Facebook csoport. Online: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=618247101696841&set=pb.100005346704251.-2207520000..&type=3&theater> Utolsó megtekintés: 2020. 02. 10.

12. kép. Férfiak a templom előtt. Forrás: Kallós Zoltán Néprajzi Gyűjtemény. Évszám nélkül

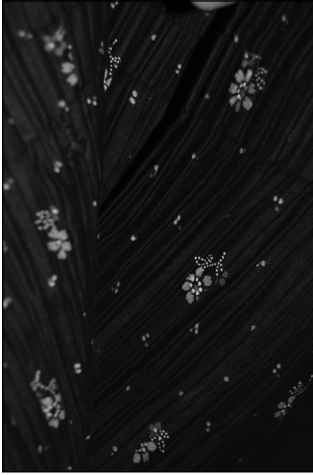

15. kép. Lányok köntösben és virágos földjú keszkenyőben. Forrás: Kallós Zoltán Néprajzi Gyűjtemény. Évszám nélkül

13-14. kép. Legény és férfi nyakravalója.
2020

16. kép. Keresztelő székibe öltöztetett gyermekkel. Forrás: „Széki vagyok” Facebook csoport. Online: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=545455245642694&set=pb.100005346704251.-2207520000..&type=3&theater> Utolsó megtekintés: 2020. 02. 10.

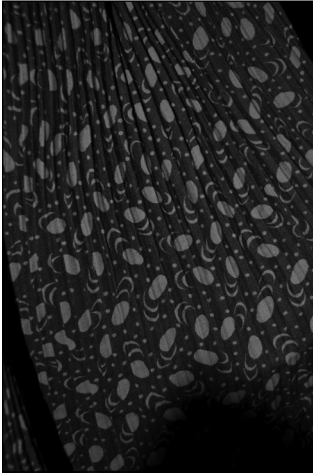
17. kép. Napraforgós fersing.
2020

18. kép. Rózsás fersing.
2020

19. kép. Petrezselymes fersing.
2020

20. kép. Szilvماغos fersing.
2020

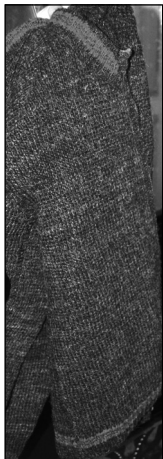
21. kép. Almás fersing.
2020

22. kép. Delinbabos fersing.
2020

23. kép. Asszonyok brassai fersingben. Forrás: Kallós Zoltán Néprajzi Gyűjtemény. Évszám nélkül

24–26. kép. Szürke, zöld, fehér szetterek. 2020.

27. kép. Széki ifjú pár. Forrás: „Széki vagyok” Facebook csoport. Online: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=545457218975830&set=pb.100005346704251.-2207520000..&type=3&theater> Utolsó megtekintés: 2020. 02. 10.

28. kép. Széki lányok masnira kötött szalaggal hajukban. Forrás: Csipkeszeg Bed and Breakfast Facebook csoport. Online: <https://www.facebook.com/Csipkeszegivendeghaz/photos/a.535065313209619/1267749619941181/?type=3&theater>. Utolsó megtekintés: 2020. 02. 10.

29. kép. Vőfély. Forrás: „Széki vagyok” Facebook csoport. Online: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1081438948710985&set=pb.100005346704251.-2207520000..&type=3&theater>. Utolsó megtekintés: 2020. 02. 10.

30. kép. Fialat legény temetése. Forrás: Kallós Zoltán Néprajzi Gyűjtemény. Évszám nélkül

31. kép. A válaszúti Erdélyi Élő Népművészet kiállításon. Filep Erzsébet széki virágos fődjű keszkenyője és az abból ihletődő alkalmi ruha Bárdos Zsuzsa – Székely Melinda munkája. Fényképezte: Bíró István. 2019

The Traditional Costume of Szék in the Past and Present – “The costume is an asset with a burden”

Keywords: traditional costumes, the undressing from traditional costumes, folklorism, folklore and identity, village Szék (Sic)

In this article we attempt to give an in-depth presentation of the traditional costume of Szék (Sic) village from Cluj County. In addition to presenting the parts of women's and men's wear, the specifics of the age group and especially the combinations available in women's wear are also discussed. We emphasize separately the winter-summer and the festive-everyday features and differences. Behind these perspectives, our unconcealed intent is to help the traditional costumes used by nowadays dance groups to be more authentic in some way by respecting the tradition. Our experience shows that in many places of the Carpathian basin the costumes of the choreographies of dances from Szék do not reflect faithfully the traditions of the village which are very much alive today as well. Regarding the future of the traditional costume from Szék, we plan to continue our research in order to provide for the future generations a reliable knowledge, which disappeared over the last two decades as a result of undressing from traditional costumes.